Epidemiologie 1-011 28.2.2011 14:36 Str. 49
proLékaře.cz | 30.11.2026

OSOBNÍ ZPRÁVY

MUDr. Rudolf Benda,CSc. – in memoriam

Dne 29. října 2010 zesnul ve věku nedožitých 85 let MUDr. Rudolf Benda, CSc. Jeho odchodem ztrácí česká virologie jednoho ze svých nejvýznamnějších a nejzaslouženějších představitelů. Zanechává po sobě nesmazatelnou stopu. Nad jeho odchodem truchlí jeho bývalí spolupracovníci, žáci a nesčetní přátelé.

Rudolf Benda se narodil 2. prosince 1925 v Hlohové u Domažlic. V Domažlicích vychodil gymnázium. Patřil k nešťastné generaci těžce postižené válkou. Když v roce 1943 maturoval, místo studia na vysoké škole ho čekalo totální nasazení v tzv. Technische-Nothilfe. Ale válku přečkal a v roce 1946 zahájil svá tři roky odkládaná studia na Lékařské fakultě Karlovy univerzity v Praze. Již jako student začal pracovat v Mikrobiologickém ústavu pod vedením nezapomenutelné vůdčí osobnosti české mikrobiologie prof. Františka Patočky. Hned po dokončení studia tam nastoupil jako asistent a v této funkci působil po dobu 5 let, během nichž se vedle výuky studentů zabýval výzkumem listeriózy. V roce 1959 vstoupil do armády, ve které vytrval neuvěřitelných 32 let. Svou práci vojenského mikrobiologa začal v Ústavu Vojenské lékařské akademie výzkumem brucelózy. Brzy však v jeho programu nahradil bakterie virus klíšťové encefalitidy. Pak už virologii neopustil. Postupně se zabýval viry vztekliny a pravých neštovic a rovněž Sabinovým B virem, tedy vesměs infekčními činiteli, které patří v laboratoři k nejnebezpečnějším. Pamatuji se, že se při práci se Sabinovým B virem zranil. Tenkrát jsme se všichni o něj obávali, protože infekci tímto virem opičího původu nikdo nepřežil. Díky včasnému a obětavému zásahu jeho přítele, tehdy infekcionisty dr. E. Adama, k rozvoji nemoci nedošlo. V letech 1961–1981 pracoval jako náčelník virologického oddělení tehdejšího Vojenského ústavu hygieny, epidemiologie a mikrobiologie (VÚHEM). Od roku 1982 do roku 1991 byl zástupcem náčelníka tohoto ústavu a vedoucím vědeckého výzkumu v rámci československé armády. V té době se přesunul jeho zájem k herpetickým virům. Postupně zkoumal všech pět tehdy známých lidských herpetických virů, tj. viry herpes simplex typu 1 a typu 2, cytomegalovirus, virus varicella-zoster a virus Epsteina a Barrové. Tehdy se naše zájmy setkaly. My jsme v oné době pracovali na vývoji vakcíny proti viru herpes simplex. MUDr. Benda do pracovní skupiny vstoupil nejprve jako konzultant a posléze také jako spoluorganizátor unikátní klinicko-virologické studie. Ale hodně pozornosti věnoval i virům hepatitidy a zavádění nových metod jejich diagnostiky. V roce 1991 odešel do důchodu, ale pokračoval ve výzkumné práci v laboratoři elektronové mikroskopie VÚHEM. V letech 1994–1996 byl zaměstnancem společnosti VIDIA, ve které měl na starosti vývoj a výrobu souprav pro diagnostiku infekcí herpetickými viry. Umožnilo mu to uplatnit své rozsáhlé zkušenosti, které při jejich výzkumu získal v předchozích letech. Příliš ho však lákala vlastní klinická diagnostická činnost. V následujících letech působil jako šéf sekce infekční sérologie v Diagnostické laboratoři dr. Mankoveckého. Ze zdravotních důvodů odešel v roce 2003 do důchodu. Bylo mu 78 let.

Rudolf Benda byl vědcem neobyčejně pilným a poctivým. Vyznačoval se exaktním myšlením rezolutně směřujícím k stanovenému cíli. Je málo vědeckých disciplín, které by v druhé polovině 20. století prodělaly tak překotné změny jako virologie. MUDr. Benda se po celých 50 let dokázal vyvíjet paralelně s ní a udržet si neutuchající zvídavost o vše nové, co se v ní dělo. Svou vášní pro vědu a hlubokým zaujetím pro ni dokázal infikovat své okolí, takže byl po celou svou profesionální dráhu obklopen partou nadšenců. Byl výzkumníkem plodným: na seznamu jeho prací figuruje téměř 200 publikací. Byl i nadaným a svědomitým organizátorem vědecké práce. Často byl pověřován posuzováním textů postoupených k publikaci v různých žurnálech, závěrečných zpráv a kandidátských a doktorských dizertačních prací. Byl oponentem neobyčejně znalým a svědomitým, který neváhal jít do literatury, aby se blízce

Epidemiologie 1-011 28.2.2011 14:36 Str. 50
proLékaře.cz | 30.12.2026

seznámil s problematikou, jíž se hodnocená práce dotýkala. Jeho posudky vždy byly ohleduplné a nezáludné. Uměl vytknout chyby, ale přitom dokázal vyzvednout klady a zakotvit je v širokých souvislostech. Byl jedním z těch, kteří se dovedli upřímně radovat z vědeckých úspěchu druhých, což není v českých zemích jev příliš častý. Slyšel jsem ho přednášet na mnoha konferencích. Jeho prezentace byly vždy originální a vždy budily pozornost, nejen obsahem ale i stylem přednesu, který byl někdy mile výtržnický. Nedbal na vyumělkovanost jazyka, snad i proto, že byl přesvědčen, že uhlazenost často zakrývá povrchnost. Hovořil jadrně, dálo by se říci šťavnatě, ale při tom jasně, srozumitelně a přísně logicky. Zcela obdobná byla jeho diskusní vystoupení, jež někdy překvapovala svou razancí, ale nikdy neurážela, protože neztrácela svou uměřenost, podstatnost a lidskou vlídnost. Často však dokázal zčeřit názorovou hladinu.

MUDr. Benda patřil k té části mladých intelektuálů, kteří byli po válce oslněni vidinou socialismu, a stejně jako jejich drtivá většina se s ní postupně rozcházel. Činil tak důstojně, bez okázalých gest a snad i se smutkem v srdci. Dobu zmatené ideologizace vědy překonal bez následků a diktát politické ortodoxie nikdy neovlivnil jeho soudy. Dodejme, že svého vlivu dokázal využít ve prospěch mnoha jiných. Vím od něho o několika osobnostech české medicíny, které dokázal od nepatřičných tlaků uchránit a uhájit je ku prospěchu české, a v některých případech i světové vědy. Jeho smysl pro fair play byl příslovečný. S ním souvisela i jeho snaha diplomaticky zasahovat do střetů, jež někdy mezi vědeckými pracovníky propukají a které neprospívají ani účastníkům takových sporů, ani vědě jako takové. Uměl dovedně přispět k obroušení hran a k uklidnění vášní.

S Rudolfem jsem se znal téměř 55 let. Mám na něho spoustu osobních vzpomínek. Marně bych však hledal jedinou, která by nebyla kladná. Kdyby se sečetla doba, kterou jsme strávili v diskusích buď na konferencích, anebo při jeho četných návštěvách našeho pracoviště, byly by to stovky hodin. V průběhu let jsem si zvykl nechat si od něho oponovat nové nápady. Při našich diskusích jsem oceňoval jeho pronikavý vhled do problému a vždy jsem bral vážně jeho připomínky a komentáře. A velmi rád vzpomínám na různé vědecké konference, kde jsme se setkávali jako jejich účastníci. Jejich neodlučitelnou součástí byla, jsou a budou večerní posezení. Sedět s ním u stolu bylo zárukou, že večer bude plný zábavy. Rudolf měl osvěžující smysl pro humor, sršel nápady a kritickými postřehy, které uměl podávat s jemnou ironií. Měl jsem příležitost prožít s ním pěknou řádku takových společenských událostí a na všechny vzpomínám rád, ale také s lítostí, že už nikdy spolu takhle neusedneme.

V červenci jsem mu telefonoval, abych ho pozval na setkání pořádané u příležitosti mých narozenin. Sdělil mi, že jeho zdravotní stav mu nedovoluje, aby opustil svůj domov. Domluvili jsme se, že ho na podzim navštívím. K setkání už nedošlo, byla to naše rozmluva poslední.

Thomas Rivers, právem považovaný za zakladatele moderní virologie, napsal, že lidé, kteří zasvětí svůj život výzkumu, jsou tak trochu zvláštní, ale že kdyby takoví nebyli, nedělali by výzkum. Rudolf Benda takový byl.

Vladimír Vonka
Ústav hematologie a krevní transfuze, Praha